

Consideraciones sobre el elemento gitano de la lengua española, que són una excellent exposició del problema del gitanisme en la literatura espanyola. Després de fer història dels estudis sobre els gitanos i llur llengua a Espanya, estableix en forma molt precisa la diferència originària entre la *germania* i el *caló*, i entre *andalús*, *gitano* i *flamenco*, termes que després s'han confós molt sovint. El Sr. Clavería, en estudiar com el parlar gitano ha influït damunt l'argot i damunt el dialecte popular andalús, ha fet veure també com s'han incorporat elements gitanos a l'espanyol literari, a causa, d'una banda, del gust que des de finals del segle XVIII han demostrat les classes elevades per les maneres populars, i d'altra banda, de l'atenció que el teatre popular i la literatura denominada *costumbrista* consagraren als estaments baixos, sobre els quals influí la gitaneria. Aquesta clara i ben estructurada exposició del Sr. Clavería, igual que la resta del llibre, està abundantment anotada. En algunes d'aquestes notes hi ha cites interessantíssimes.

Aquest estudi preliminar dóna, en certa manera, unitat a l'obra i en precisa la finalitat. Bé que Clavería hagi fet una revisió a fons de la bibliografia anterior sobre la llengua gitana i l'argot a Espanya, que demostra conèixer molt bé, igual que la bibliografia general sobre el gitanisme, el seu objecte principal ha estat d'estudiar aquest en la literatura, per a la qual cosa li ha calgut examinar una quantitat enorme d'obres de diversos gèneres, i en especial del correntment anomenat *género chico*. Ningú que d'ara endavant vulgui estudiar aquesta mena de literatura, no podrà prescindir de les importants contribucions que per al seu coneixement ha reunit el Sr. Clavería en el present llibre. Cal fer remarcar, finalment, que alguns dels mots que s'estudien són comuns al català, com *dinyar* (pàg. 145), *guillar* i *guillat* (157), *pirar* (157), etc. El capítol titulat *Observaciones sobre algunos calcos lingüísticos gitano-españoles* és particularment interessant en aquest aspecte.

Pere BOHIGAS

- PASCUAL GONZÁLEZ GUZMÁN: *El habla viva del valle de Aragüés*. Zaragoza, Instituto de Estudios Pirenaicos (CSIC), 1953. 194 pàgs. + 2 mapes + 32 pàgs. de gràfics + (2) pàgs. + 10 làms. + (4) pàgs. («Monografías del Instituto de Estudios Pirenaicos», Filología, XIX.)
- Léxico rural asturiano: Palabras y cosas de Libardón (Colunga)*, por ALONSO ZAMORA VICENTE. Universidad de Granada, 1953. 194 pàgs. («Colección Filológica», VI.)
- Aspectos del bable occidental*, por LORENZO RODRÍGUEZ-CASTELLANO. Oviedo, Instituto de Estudios Asturianos (CSIC), 1954. 324 pàgs. + 6 mapes + 16 làms.
- LUIS J. CORTÉS Y VÁZQUEZ: *El dialecto galaico-portugués hablado en Lubián (Zamora)*. (Toponimia, textos y vocabulario.) Universidad de Salamanca, 1954. 198 pàgs. + 14 làms. + (4) pàgs. («Acta Salmanticensia», Filosofía y Letras, VI/3.)

Havent emprès, ja fa alguns anys, la tasca de donar compte, en aquestes pàgines, de treballs sobre dialectologia hispànica apareguts darrerament, avui ens correspon de presentar quatre altres monografies. Les quatre aportacions

difereixen des de bastants punts de vista : si en mirem els dominis dialectals estudiats, n'hi ha una sobre un parlar aragonès, dues d'asturià i una d'arrera d'un parlar pertanyent a la dialectologia portuguesa ; si en mirem el contingut, n'hi ha una que solament fa gramàtica, una altra que és un estudi lèxic, una altra que aspira a caracteritzar tots els aspectes d'un parlar, una altra, en fi, que ens dóna textos dialectals i el vocabulari. Si seguïem comparant nous punts de vista hi trobaríem més criteris de diferenciació. Tots aquests estudis dialectals tenen, però, una mateixa finalitat : recollir, amb l'esperit crític de dialectòleg, uns elements lingüístics (agonitzants o almenys decadents) que testimonien estats anteriors o desviats de l'evolució més comuna de la llengua general del país. Aquesta comunitat ens permet de presentar-los conjuntament i, sobretot, de contrastar mètodes de recerca i d'exposició.

I. — El llibre del Sr. P. González, tesi de la Universitat de Madrid, estudia el parlar de la Vall d'Aragüés, al nord-oest de Jaca, entre Hecho i Borao. La Vall, encara que forma una unitat geogràfica, pot subdividir-se en les conques dels rius Osia i Estarrún ; la primera presenta un parlar més arcaïtzant (explicable, tant pel veïnatge del parlar *cheso* d'Hecho a l'oest, com perquè els seus nuclis de població es troben més endinsats en el Pirineu, o sia d'accés més difícil des de les terres baixes), mentre que el parlar de l'Estarrún, més meridional els seus poblets i més ben comunicats amb Jaca i Borao, ha estat més anivellat amb el castellà oficial. Els trets fonètics d'Aragüés són els de l'aragonès pirinenc, però constantment mediatitzats pels castellans corresponents ; hom hi descobreix d'altres característiques més primitives, que avui sols mantenen els noms de lloc. L'estudi fonètic general és seguit pel dels noms de lloc, i és ben d'aplaudir aquesta atenció a la toponímia. El lèxic el trobem tractat, de primer, des d'uns quants grups lògics (com la casa, l'arada, el jou, el camp, el temps, el pasturatge i d'altres), i, després, a través d'un vocabulari de mots dialectals totalment inèdits. Avalen el llibre la bibliografia, els índexs (de mots, de topònims, de matèries) i els abundosos mapes i gràfics i dibuixos.

II. — Les obres dels Srs. Zamora i Rodríguez-Castellano ens traslladen a Astúries, tan rica des del punt de vista dialectal. El Sr. Zamora Vicente ha escrit un bell treball, dins l'orientació metodològica de «paraules i coses», com el seu títol indica, aplicada a Libardón (Consejo de Colunga), pertanyent a l'asturià central. Analitza, abans que altra cosa, els factors geogràfics que caracteritzen el parlar de Libardón i les condicions en què realitzà les seves enquestes, així com també en quin estat d'estancament es troben els utilatges, la utilització dels quals li ha fornït materials per als diferents capítols del seu llibre. Aquestes operacions i feines són les que es refereixen al molí, al jou, al carro, al cup i als esclops. El molí és, naturalment, el vell molí d'aigua : a Libardón només se'n conserva un, i un altre d'abandonat ; però hi ha també el *molín de rabilar*, mogut a mà, amb una terminologia paral·lela. El carro de Libardón té l'eix que gira conjuntament amb les rodes (*carro chirrión*). És curiós que el tema del soroll que produeix sigui recollit en cobles populars. El cup és usat per a l'obtenció de la sidra, sia ja en grans quantitats (pels qui cullen moltes pomes o compren les d'altri amb aquesta destinació), sia de manera casolana. Els esclops (*las madreñas*) són fets a casa, les vetlles d'hivern, de tal manera que són ben pocs els qui es dediquen a fer-ne com a ofici permanent. De totes aquestes feines, el Sr. Zamora en descriu, amb gran detall i abundant bibliografia, les parts, les operacions, l'aplicació, i acompanya el

text amb fotografies i dibuixos. Uns bons índexs (d'ètims, de mots estudiats i de mots esmentats) demostren la riquesa lèxica de la seva aportació i n'asseguren la utilització ulterior.

III. — Després d'haver publicat importants treballs sobre fonètica dialectal asturiana i sobre el parlar de la conca de l'Alto Aller,¹ també del domini asturià, el Sr. Rodríguez-Castellano ens ofereix un assaig de conjunt sobre l'asturià occidental. La introducció, habitual en aquests llibres (sobre geografia de la regió estudiada, manera de viure dels habitants, comunicacions, història, etnografia, estat social i lingüístic, subjectes utilitzats, transcripció i bibliografia), és seguida de dues grans parts, la fonètica (pàgs. 43-190) i la morfologia (pàgs. 193-270). De les notícies sobre la fonètica asturiana, obsessionen sempre les referents a les africades *ts* i afins, i la possibilitat, cada dia més afermada, que la frontera actual entre *ts*- i *ll*- (*tsobu* i *llobo* < *LUPU*) tingui molt a veure amb divisions ètniques anteriors a la romanització, com es decanten a creure diversos historiadors i com sembla que prova l'antropologia (pàgs. 21-23). En la morfologia cal destacar la casuística dialectal dels pronoms personals àtons agrupats, que l'autor cartografia, i la rica fonètica verbal. Hi ha un text transcrit fonèticament on veiem exemplificats els tractaments gramaticals adduïts anteriorment. Bons índexs (geogràfic, de mots estudiats i dels deu mapes inserits) faciliten la consulta del llibre, el qual acompanyen vint-i-nou fotografies.

IV. — El Sr. Cortés Vázquez s'ocupa d'alguns aspectes lingüístics de Lubián, poble i districte municipal del nord-oest de la província de Zamora. Terra geogràficament orientada al Miño, parla gallec, com és natural: «*somus castellanus, pero falamus galegu*» és frase reportada per l'autor, que l'ha sentida ben sovint. Aquesta circumstància (la consciència que tenen els habitants de no parlar malament —com trobem pertot en zones dialectals—, sinó que ho fan en una altra llengua) fa que el dialecte es conservi força bé, i també entre gent jove. El llibre del Sr. Cortés estudia la toponímia de Lubián i dels seus voltants (pàgs. 22-51); per a Lubián —paralel del nostre Llupià del Rosselló— defensa un ètim hidrònimic, per bé que les creences populars l'han relacionat sempre amb el nom del llop. Remarquem el centenar de noms de toponímia menor. Les pàgines 55-65 contenen textos populars en transcripció fonètica. L'important vocabulari del dialecte ocupa les pàgines 75-196, amb escaients referències bibliogràfiques. Unes breus observacions lingüístiques (pàgs. 67-72) supleixen de moment el tractat gramatical del dialecte, que el Sr. Cortés anuncia com a futur, atès que pensa estudiar a fons els parlars gallecs de Zamora. Desitgem que aquesta bella tasca sigui realitzada ben aviat.

A.-M. BADIA i MARGARIT

1. Vegeu *ER*, III (1951-1952), 261-262.